

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 12 (25)

Суми – 2018

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i12.p59>

ДАКТОЛОСКОПІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФАЛЬСИФІКОВАНИХ ВІДБИТКІВ ПАЛЬЦІВ РУК ЛЮДИНИ

*Маланчук Петро Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

*Сергієнко Богдана Борисівна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Дактилоскопичне дослідження – це один з найдавніших та найефективніших методів ідентифікації особи. Ще в XIX столітті науковцями доведено той факт, що папілярний узор на фалангах пальців є індивідуальним та незмінним протягом всього життя людини. Доведено і те, що узор зберігається та відновлюється при механічних ушкодженнях епідермісу. Такі цінні наукові факти відіграли важливу роль у розвитку всієї криміналістичної науки. Так, наприклад, вже в 1902 році, ідентичність відбитків пальців рук, знайдених на місці злочину, та відбитків пальців рук певної особи, розцінено у кримінальному провадженні як доказ.

В статті авторами проаналізовано зміст дактилоскопичного дослідження в аспекті виявлення фальсифікації відбитків пальців рук. Особливу увагу приділено важливості дослідження, в силу актуальності проблем, породжених підробкою папілярного візерунка. В ході дослідження виявлено тенденцію до прогресивного розвитку методів фальсифікації, і відповідно ускладнення процедури дослідження штучно утворених відбитків пальців рук.

У статті виокреслено дві групи ознак фальсифікації, зокрема ознаки високого друку та ознаки, що обумовлюють спотворене відображення окремих елементів папілярного візерунка. Описано основні способи, які застосовуються для виготовлення штучних папілярних візерунків.

Автори наголошують на тому, що сучасна дактилоскопія потребує детального вивчення та систематизації відомостей щодо видів фальсифікації, технологічної процедури підроблення, а також виявлення основних ознак штучного створення відбитків пальців рук.

Як результат досліджень, сформовано приклад рекомендацій для комплексного і змістовного здійснення криміналістичного дослідження. В перспективі, єдиним шляхом вдосконалення сучасних методів кримінального дослідження автори вбачають створення нормативно закріплених методичних рекомендацій щодо проведення експертизи відбитків пальців рук з врахуванням можливого факту підробки.

Ключові слова: експерт, дактилоскопичне дослідження, фальсифікація, папілярний візерунок, метод.

Malanchuk P.M., Sergienko B.B. Dactyloscopic research of fake fingerprints of a person. Dactyloscopic research is one of the oldest and most effective methods for identifying a person. Even in the XIX century, scientists proved that the papillary pattern on the phalanges of the fingers is individual

and unchanging throughout human life. It is also proved that the pattern is stored and restored with mechanical damage to the epidermis. Such valuable scientific facts played an important role in the development of all forensic science. For example, already in 1902, the identity of the fingerprints found on the scene of a crime, and the fingerprints of a person's hands, was regarded as evidence in the criminal proceedings.

In the article, the authors analyze the content of fingerprinting research in the aspect of detecting false fingerprints. Particular attention is paid to the importance of the study, due to the urgency of problems, generated by the falsification of the papillary lines. In the course of the study, a tendency towards the progressive development of methods of falsification, and, accordingly, complication of the study procedure artificially formed fingerprints.

The article outlines two groups of features of falsification, especially the features of high print and features that cause distorted display of individual elements of the papillary lines. The main methods which is used for making artificial papillary lines are described.

The authors emphasize that modern dactyloscopy requires detailed study and systematization of information on types of falsification, technological process of falsification, as well as identification of the main features of artificial creation of fingerprints.

As a result of the research, an example of recommendations is formed for the complex and meaningful implementation of criminalistics research. In the long run, the only way to improve modern methods of criminal investigation is to create the normatively-established methodological recommendations for conducting fingerprint expertise, taking into account the possibility of falsification.

Keywords: expert, study of dactyloscopic, falsification, papillary lines, method.

Постановка проблеми. Дактилоскопічне дослідження – це один з найдавніших та найефективніших методів ідентифікації особи. Ще в XIX столітті науковцями доведено той факт, що папілярний узор на фалангах пальців є індивідуальним та незмінним протягом всього життя людини. Доведено і те, що узор зберігається та відновлюється при механічних ушкодженнях епідермісу. Такі цінні наукові факти відіграли важливу роль у розвитку всієї криміналістичної науки. Так, наприклад, вже в 1902 році, ідентичність відбитків пальців рук, знайдених на місці злочину, та відбитків пальців рук певної особи, розцінено у кримінальному провадженні як доказ.

Проте, останнім часом, спостерігаються спроби фальсифікації слідів пальців рук, шляхом штучного відтворення відбитку. Відсутність чіткого механізму виявлення фальшивого відбитку пальців рук в свою чергу вводить в оману органи досудового розслідування та судочинства і як результат ставить під сумнів вину обвинуваченого у вчиненні злочину, а також не виключає можливості осудження невинної особи.

Крім того, на сучасному етапі, новітні технології активно використовують біометричні дані людини. Небезпека фальсифікації відбитків пальців рук полягає, перш за все, в можливості обходу біометричних систем ідентифікації особистості з метою отримання секретної та іншої інформації, доступу до особистих та комерційних

даних громадян. Це в свою чергу, породжує нові схеми злочинів.

Стан наукових досліджень. Дослідження фальсифікації пальців рук проводило чимало як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, наприклад, японський криптограф Цутома Мацумото науково обґрунтував можливість фальсифікування відбитків пальців, які використовуються для розблокування телефонних пристроїв. Не менш цінними й змістовними є дослідження іспанського вченого Торібіо Фернандеса Отеро, а також американського дослідника Майкла Кюкена. Однак в силу відсутності конкретного механізму визначення факту фальсифікації, існує проблема більш детального дослідження цього питання.

Виклад основного матеріалу. Криміналістичне дослідження залишених слідів пальців рук на місці злочину здійснюється в два етапи. Перший етап полягає в виявленні, фіксації та вилученні слідів рук.

Виявлений потожировий відбиток забарвлюється спеціальним дактилоскопічним порошком, а потім копіюється на слідокопіювальну плівку, і переноситься на білий папір. На другій стадії відбувається безпосередньо дослідження вилучених слідів, з метою ідентифікації особи. Саме на цьому етапі перед експертом мусить стояти питання щодо можливості механічного способу утворення слідів пальців рук. Експерт, досліджуючи відбитки пальців рук, повинен оцінити та провести змістовну характеристику

кожного елемента папілярного узору. Так білоруський дослідник Талецький Н.С. виділив дві групи ознак, які допомагають встановити факт фальсифікації папілярних візерунків пальців рук.

Перша група – це ознаки високого друку (нерівномірний розподіл фарбуючої речовини в відбитках, залишених моделями; утворення барвистого бортика (окантовки) по краях окремих папілярних ліній; нерівномірно збільшена ширина папілярних ліній за рахунок утворення здуття і згустків);

Друга група – це ознаки, що обумовлюють спотворене відображення окремих елементів папілярного візерунка (наявність сполучних вусиків між папілярними лініями; наявність необґрунтованих розривів в місцях стоншення папілярних ліній; наявність не зафарбованих ділянок на папілярних лініях; відсутність відбитків пор в папілярних лініях) [2].

Окремим дослідженням є виявлення в площині відбитку частинок речовин, які найчастіше використовуються для підробки (клей, желатин), а також наявності в місцях слідоутворення біологічних речовин людини. Оскільки потожирові сліди рук людини мають природне походження, то відсутність у відтиску папілярного візерунка потових залоз, амінокислот та інших хімічних речовин можуть свідчити про можливість підробки такого сліду.

Вже залежності від того, які ознаки фальсифікації були виявлені, вираховується і метод, яким було здійснено підробку папілярного візерунка.

На думку кандидата юридичних наук, доцента Н.В. Єфременка та магістра юридичних наук А.С. Мазовка, до основних способів, які застосовуються для виготовлення штучних папілярних візерунків пальців рук, відносяться:

- використання пластичних мас;
- метод фотолітографії;
- фотополімерний спосіб;
- лазерне гравіювання на гумі;
- флеш-технологія;

- вулканізація гуми з матриць, отриманих на основі використання твердих фотополімерних композицій [1, ст. 63]. Даний перелік не є вичерпним, оскільки з розвитком науки, з'являються і нові методи підробки відбитків пальців рук. Саме в цьому контексті ускладнюється робота експерта-криміналіста, адже зростання якості штучно утворених папілярних візерунків не завжди дозволяє встановити факт їх фальсифікування.

Не можна не звернути увагу і на те, що все-таки основне завдання криміналістичного дослідження відбитків пальців рук в першу чергу полягає в

ідентифікації особи, якій належать дані відбитки, не враховуючи ризику фальсифікації.

На сьогодні, ідентифікація особи за відбитками пальців, здійснюється електронно. Для цього використовуються автоматизовані системи, які містять дактилоскопічні дані осіб. Похибка у пошуку збігу фактично відсутня, але слід звернути увагу на те, що такі пристрої не враховують можливість підробки відбитків. Російськими вченими А. В. Стальмаховим, Р. Ю. Трубіциним був проведений експеримент, в основі якого лежало тестування дактилоскопічного пристрою «Папілон». Вченими було виготовлено штучні відбитки пальців учасника експерименту за допомогою пластичних мас та лазерного гравіювання, з попереднім внесенням справжньої дактилокарти учасника до бази даних. В результаті дослідження виявлено, що система без помилок ідентифікувала учасника експерименту за штучно створеними відбитками.

Проблемним також залишається питання, щодо відсутності прямих доказів, які б беззаперечно вказували на фальсифікацію пальцевого відбитка. Оскільки, одна виявлена ознака підробки, не може точно вказувати на те, що відбиток не має природного походження.

Так, наприклад, виявлений відбиток фаланги пальця може містити залишки речовини неприродного походження, які використовують при підробці папілярного візерунка. Однак, це не може свідчити про те, що особа, яка залишила такі відбитки, не мала залишки цих речовин на руках. Таким чином, можна зробити висновок, що криміналістична наука, потребує чітко розроблених нормативних методик за допомогою яких можна встановити факт фальсифікації.

На нашу думку, при розробці методик та рекомендацій для проведення дактилоскопічної експертизи, потрібно враховувати і аспект можливого фальсифікування залишених відбитків пальців. Оскільки на практиці такі запитання виникають. Зокрема, у справі № 645/5971/14-к, адвокат обвинуваченого заявив клопотання про призначення комплексної криміналістично - дактилоскопічної експертизи, яке обґрунтовував тим, що обвинувачений свою провину не визнає, заявляє про непричетність до даного злочину, наявність відбитку пальця на сокирі він категорично заперечує і тому є сумнівні щодо висновків проведеної експертизи і допускає експертну помилку або фальсифікацію зі сторони працівників міліції, які могли штучним способом, перенести його відбиток пальця руки на ручку сокири [3]. Дане клопотання задоволене судом. Це дає зробити висновки про те, що проведена експертиза до того, за своїм змістом не охоплювала

питання щодо природи походження відбитків пальців на ручці сокири, а тому потребувала додаткового, комплексного дослідження.

Таким чином, на нашу думку, для комплексного і змістовного здійснення криміналістичного дослідження, повинні бути враховані такі рекомендації:

1. При проведенні експертизи, експерт повинен проводити характеристику як всього відбитка в цілому, так і кожного елемента папілярного візерунку;

2. Проводити хімічний аналіз залишків речовин на місці відбитка, зокрема на наявність речовин, що використовуються для штучного виготовлення папілярного візерунку;

3. Перевірити відбиток пальців рук за ознаками високого друку;

4. Перевірити відбиток пальців за ознаками, що обумовлюють спотворене відображення окремих елементів папілярного візерунку;

Крім того, не менш важливим в криміналістичному дослідженні, як зазначає А. Лендел є визначення особливостей

слідосприймаючої поверхні (її фізико-хімічні особливості) та часу, коли були залишені відбитки, (наприклад, на скляній поверхні залишаються яскраво виражені потожирові речовини людини, якщо слід залишений нещодавно, що є абсолютно не можливо у випадку, якщо слід підміняють) [4].

Висновки. З огляду наявних відомостей щодо фальсифікації відбитків пальців рук, можна зробити висновки про те, що методи штучного відтворення папілярного візерунку стають все більш якіснішими і важко піддаються експертній оцінці на факт підробки. Тому сучасна дактилоскопія потребує детального вивчення та систематизації відомостей щодо видів фальсифікації, технологічної процедури підроблення, а також виявлення основних ознак штучного створення відбитків пальців рук. В перспективі, єдиним шляхом вдосконалення сучасних методів кримінального дослідження вбачається створення нормативно закріплених методичних рекомендацій щодо проведення експертизи відбитків пальців рук з врахуванням можливого факту підробки.

Література:

1. Ефременко, Н.В. О возможности фальсификации следов рук / Н.В. Ефременко, А.С. Башилова // Актуальные вопросы совершенствования судебно-экспертной деятельности: тез. докл. междунар. науч.-практ. конф., Минск, 23-24 окт. 2014 г. / Гос. ком. судебных экспертиз Респ. Беларусь; под ред. А.И. Швед [и др.]. – Минск: ГКСЭ, 2014. – С. 61-63

2. Талецкий Н.С. Фальсификация отпечатков папиллярных узоров пальцев рук как основной способ преодоления идентификационных биометрических систем защиты [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=vprc_2015_5_32 :

3. Відомості з ЄРДР за справою № 645/5971/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70662483>

4. Лендел А. Дактилоскопічне дослідження сфальсифікованих відбитків пальців рук людини: зміст, проблематика та шляхи подолання труднощів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naub.oa.edu.ua/2016/%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D1%84%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%B8/>